

Roy Edwards

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1962

Ernest Roy Edwards (1918-1980) stelde al jong belang in literatuur en was 'het toonbeeld van de verstrooide professor, een soort professor Zonnebloem'. Hij was bevriend met grootheden uit de Britse literaire wereld als Somerset Maugham, George Bernard Shaw en lord Alfred Douglas, de 'minnaar' van Oscar Wilde. Hij wilde letterkunde gaan studeren, maar kreeg geen plaats in Oxford of Cambridge en voor minder deed hij het niet. In afwachting van een herkansing werkte hij in een boekhandel, maar de oorlogsdreiging werd steeds sterker en in 1939 werd hij gemobiliseerd. Hij werd ingedeeld bij de RAF, waar hij 10 jaar zou blijven en – vermoedelijk als navigator – in bommenwerpers boven Duitsland vloog. Na de capitulatie werd hij 'intelligence officer' in het verwoeste Duitsland en als kapitein belast met inlichtingenwerk. Daar maakte hij kennis met Francina Bolwidt, de vrijgevochten dochter van een Amsterdamse effectenmakelaar die werkte voor de half civiele, half militaire CCG, de Control Commission for Germany. Toen Roy jr. op komst was, ging zij terug naar Amsterdam, pas in 1949 gevolgd door Roy sr., die in recordtempo Nederlands leerde en technisch vertaler werd bij de Bataafse Petroleum Maatschappij, oftewel de Shell. En passant ontdekte hij de Nederlandse literatuur, die hij een openbaring vond. Na een ontmoeting met Johan Fabricius werd hij diens lijfvertaler, al vertaalde hij ook nog enkele Nederlandse klassiekers: De donkere kamer van Damokles, Het bittere kruid, Max Havelaar. Alles naast zijn werk, vertalen was zijn passie – zijn uit de hand gelopen hobby, zouden we tegenwoordig zeggen. Na zijn verhuizing van Den Haag naar Brussel, waar hij in 1964 Revisor bij de Europese Commissie werd., was het door drukte met zijn literaire vertaalwerk gedaan. Wel bleef hij actief in de Vlaamse literaire wereld en ging hij om met Karel Jonckheere, Raymond Brulez etc. VertaalVerhaal dankt Hans de Graaf voor zijn spoor naar Roy Edwards jr., die ons niet alleen toestond dit dankwoord te plaatsen, maar ons ook royaal voorzag van biografische gegevens.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1962

Excellenties, Dames en Heren,

... één van de gemeenplaatsen waarmee slechte sprekers zoals ik plegen te beginnen is om te zeggen hoe bang het hen maakt om met zoveel mensen geconfronteerd te worden. Maar het feit dat een gemeenplaats een gemeenplaats is, maakt het helaas toch niet minder waar; en ik durf eerlijk te zeggen dat ik op dit ogenblik liever in een bommenwerper boven vijandelijk gebied zou zitten dan hier te moeten staan. Eén ding is zeker: als ik op mijn post van Intelligence Officer in Duitsland was gebleven, was dit mij beslist niet overkomen.

... En nu gemeenplaats nummer twee: namelijk... ‘deze eer heb ik niet verdiend’. Oók een gemeenplaats, en óók waar. Want, ondanks mijn tamelijk lange lijst van vertaalde werken, heb ik toch het gevoel dat ik pas begonnen ben – of, in ieder geval, nog lang niet goed op dreef ben. Dit jaar immers heb ik meer, en misschien belangrijker, werk onder handen dan ooit tevoren, waaronder *Boerenpsalm* van Felix Timmermans en Multatuli’s *Max Havelaar*, welk laatste boek, mijns inziens, ongetwijfeld het meest betekenisvolle ‘work of fiction’ in heel de Nederlandse letterkunde is. Dus het zou, zo te zeggen, het ideaal dichter benaderd hebben, indien de prijs mij volgend jaar te beurt zou zijn gevallen. Een werkelijk sterk karakter had het misschien op deze gronden geweigerd. Maar... zoveel sterkte bezit ik niet. Daarom spreek ik hier mijn dankbaarheid uit jegens de heren van de jury, die het goed hebben gevonden mij die prijs toe te kennen – een prijs die de kroon op het werk van een vertaler in Nederland zet – een ‘Nobelprijs’ voor letterkundige vertalers, waarvan de gelijke nauwelijks elders te vinden is, en die enorm bijdraagt om de belangrijkheid en betekenis van ons beroep en werk te onderstrepen en om het die waardering in de wereld, die het toekomt, te doen krijgen. Want het gezegde van Dr. Johnson blijft nog steeds net zo waar als tweehonderd jaar geleden: ‘All other authors can expect praise; the translator can only hope to escape blame.’ En het is door de aandacht te vestigen op de positieve, herscheppende kant van de taak van de vertaler – zo schitterend aangetoond in het vertaalwerk van de dichter naar wie de prijs genoemd is – dat de M. Nijhoff-prijs van zulk belang is voor het literaire leven van Nederland en, feitelijk, voor dat van de hele wereld, ongeacht of zij reeds veel ervan afweet of niet.

Per definitie echter is dit allesbehalve de geschikte tijd en plaats om over het lot van de vertaler te jeremiëren. Weliswaar zijn vertalers geboren, niet gemaakt, maar dat is op zichzelf geen excuus. Men behoeft evenmin voor de verleiding te zwichten ‘het juiste woord’ achterna te jagen, als voor de verleiding van sterke drank of welk ander bedwelmend middel ook... Hoewel, nu ik erover nadenk, de verleiding, die de vertaler belaagt, oneindig subtieler is en, evenals de drang om te schrijven, in zekere zin op machtswellust is gebaseerd. De vertaler proeft, als het ware, het goddelijke plezier om zijn schrijver op een magisch tapijt te gooien en hem te doen

neerdalen in een heel ander land. Maar bij het weven van het tapijt zelf, komt geen gooien te pas: om woorden te bewegen zijn wil te doen, moet de vertaler ze bepraten, niet overdonderen. Of, liever gezegd, hij moet zijn krachten aanwenden, woorden niet te *overwinnen*, want dan heeft hij de zaak geforceerd en is hij geen goed vertaler, maar zachtjes te *overtuigen*, dat zij behoren op de plaats waar hij ze hebben wil.

Na jarenlang echter zoiets gedaan te hebben, wordt de geest één enorme bijenkorf vol woorden, bezig gedachten vorm te geven gelijk de bijen honing vormen. Andermans gedachten. En daarmee kom ik terug naar mijn uitgangspunt. Want na zulke jaren van bedwelmde onderworpenheid heeft zo iemand als ik geen oorspronkelijk idee meer in zijn hoofd, en kan niet anders uiten dan... gemeenplaatsen.

In my end is my beginning... hier kom ik eindelijk ter zake.

Ik zou mijn beste dank willen uitspreken jegens de heren van het Bestuur, die mij waardig hebben gevonden de Martinus Nijhoff-prijs te ontvangen. En, zoals ik reeds heb betoogd, indien ik toch voel dat ik de prijs nog niet helemaal verdiend heb, ben ik in ieder geval vastbesloten om hem nu te gáán verdienen. Daarvoor zijn drie dingen nodig – talent, materiaal en tijd. Het Bestuur van het Prins Bernhard Fonds heeft mij de eer gedaan mijn capaciteiten te onderschrijven.

Het veld van de Nederlandse letterkunde is groot en bevat vele werken, die een boel aan het Engels-lezende publiek te zeggen hebben. Geen tekort aan materiaal, dus. En, wat de tijd betreft, ben ik lang niet oud en, zoals gezegd, heb ik het gevoel dat ik pas begonnen ben. Dus, ik hoop dat de toekomstige resultaten van mijn werk zullen bewijzen dat de M. Nijhoff-prijs, in uitwerking hoewel niet in bedoeling een rijkbeloonde aanmoedigingsprijs is geweest.